

HALF 6

Column 11 oktober 2016

*Als ik voor 't Hof van tedere gedachten
Herinnering aan vroeger tijd ontbiedt,
Smart mij 't gemis van veel waar ik naar smachtte,
Voel ik de pijn van tijd, verdaan om niet.*

Dit zijn de openingsregels van William Shakespeare's *sonnet 30*, zoals vertaald door Peter Verstegen. Het sonnet gaat over het besef van de pijn om geschiedenis te *zijn*. Niet alleen er *deel van* te zijn, maar *zelf* geschiedenis te zijn of langzamerhand te zijn *geworden*. Dat doet namelijk pijn. Omdat het je drukt op de voorbijgaandheid van alles en dus ook van ... kunst, ook die van jou.

Eerder dit jaar maakte een collectief toneelspelers een voorstelling op basis van een roman, die Mick Jagger en Keith Richards in 1968 inspireerden tot het *Stones*-nummer *Sympathy for the devil*. De toneelavond heette, naar dat beroemde boek, *De meester en Margarita* (van Michail Boelgakov). Er werd over die voorstelling gezegd dat ze verwantschap vertoonde met het werk van Gerardjan Rijnders en Frans Strijards. De jonge toneelspelers die *De meester en Margarita* maakten, ontkenden dat overigens. Hun tegenwerping was: nee, hoor, die toneelmakers en dat werk, dat kennen we niet, dat is van ver voor onze tijd.

Ik heb daar lang over na moeten denken.

En hield er de volgende, repeterende nachtmerrie aan over.

Alles op het podium wordt steeds opnieuw uitgevonden alsof het nooit heeft bestaan, en dat gebeurt iedere dag – na elk etmaal wordt alles in een grote kast ingesloten, we vergeten het, en we vinden het de volgende dag weer uit.

Dus: de eerste plié, het eerste opkomen, de eerste toneelgrap.

De souffleur. Het collectief. Het struikelen over een requisiet. En natuurlijk ook het *expres* struikelen over een requisiet.

L'usine en Le Tour Eiffel, iedere ochtend, compleet mét Etienne Decroux in korte broek, ook eeuwig jong.

Het voetlicht. De toneelruzie. De echte ruzie tussen toneelspelers. Subtekst.

De diagonaal van links achter naar rechts voor, het complete Zwanemeer, het souffleurshokje. Het afgaan.

Joop van den Ende, het voordoek, *court* en *jardin* – iedere godvergeten morgenstond opnieuw bedacht en uitgevonden, en zodra het schemeren begint, weer helemaal vergeten.

Het klamme angstzweet brak me uit.

De toneelgeschiedenis die bij iedere sluitingstijd plechtig voor gesloten wordt verklaard, en bij elke warming up 's morgens weer blanco wordt herbeleefd.

Een ware *Sisyfus*-kwelling.

Deze week donderdag wordt de *Nacht van de Collectieven* georganiseerd, ergens in Amsterdam-Noord. Vier jonge, moderne formaties van performers, toneelspelers en musici maken in twee weken een eenmalige voorstelling die dus *Nacht van de Collectieven* heet. De participerende clubs zijn *Lars Doberman* (die deel uitmaakt van Orkater), *B.O.G.*, *Nineties Productions* en *URLAND*. Zij onderzoeken in *Nacht van de Collectieven* – ik citeer – *de werking van het collectief* in een *ode aan de kruisbestuiving* met als doel *het onmogelijke* onder het motto *beperking is vrijheid*.

Het woord 'collectief' is in het (naoorlogse) Nederlandse toneel een historisch beladen begrip.

Gezelschappen die zich van maandag op dinsdag tot *collectief* bombarderen en prompt ontploffen,

zoals Toneelgroep Studio in 1970. Of: het collectief als fris nieuw begin, zoals het Werkteater, opgericht in hetzelfde jaar. Of: collectieven die nogal willekeurig worden afgeschoten, zoals 't Barre Land, De Bambies, Maatschappij Discordia.

Wanneer mag je het vaandel 'collectief' voeren? Zijn daar regels of afspraken voor? Boeiende vragen. Komen hopelijk voorbij in de *Nacht van de Collectieven*. Waarom zouden ze trouwens hebben gekozen voor die ambitieuze titel?

Overigens ben ik van mening dat het in deze barre tijden voor de kunst misschien een goed idee is, als we in het nadenkend deel van het Nederlandse toneellandschap, de horloges af en toe even gelijk zetten, of op zijn minst bij elkaar checken hoe laat we het hebben. Dus volgende keer misschien even rondbellen langs de andere toneelcollectieven? Of ze zin hebben om mee te doen. Iets meer overleg tussen die toch al kwetsbare spelers in het toneellandschap kan volgens mij geen kwaad.

William Shakespeare's sonnet 30, dat overigens een magistrale hoofdrol speelt in de openingsscène van de nieuwe voorstelling van Laura van Dolron, *Wij. –(gaat dat zien! gaat dat zien!) –*, dat sonnet 30 wordt afgesloten met de volgende regels:

*Met zwaar hart tel ik pijn en pijn tezaam
Tot droeve som van al mijn vroeger klagen
Die 'k moet voldoen als was zij nooit voldaan.
Maar, lieve vriend, zie ik jouw beeld voor mij,
Is het verlies hersteld, en al het leed voorbij.*

Ik dank u voor uw aandacht.

Loek Zonneveld